

رأی بی اثر

نقدی بر ساختار و فرایند انتخابات ریاست جمهوری آمریکا

عنوان و نام پدیدآور: رأی بی اثر: نقدی بر ساختار و فرایند انتخابات ریاست جمهوری آمریکا/مؤلف جمعی از نویسندگان؛ گردآورنده جواد عرب شیرازی؛ ویراستاری محمد شکوهی فر؛ به اهتمام پژوهشکده شورای نگهبان. مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۴۰۳. مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۰۶۱۸-۳۸-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

عنوان دیگر: نقدی بر ساختار و فرایند انتخابات ریاست جمهوری آمریکا.

موضوع: انتخابات -- ایالات متحده

Elections -- United States

روسای جمهور -- ایالات متحده -- انتخابات

Presidents -- United States -- Election

شناسه افزوده: عرب شیرازی، جواد، ۱۳۶۸-، گردآورنده

شناسه افزوده: شورای نگهبان. پژوهشکده شورای نگهبان

رده بندی کنگره: JK۵۲۸

رده بندی دیویی: ۳۲۴/۹۷۳

شماره کتابشناسی ملی: ۹۹۴۴۱۸۰

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

پژوهشکده شورای نگهبان

کد پستی: ۱۵۹۷۸۵۶۱۱۳

تلفن: ۰۲۱-۸۸۷۵۰۰۵۰

تعمیرات: ۰۲۱-۶۴۱۴۱۷۷

nashr-rc.ir ccri.ac.ir

تهران، خیابان شهید بهشتی (ره)، خیابان شهید سرفراز، کوچه پنجم، پلاک ۱۱

رأی بی اثر نقدی بر ساختار و فرایند انتخابات ریاست جمهوری آمریکا

مؤلف: جمعی از نویسندگان
گردآورنده: جواد عرب شیرازی
ویراستاری: محمد شکوهی فر
ناظر فنی: سید محمد رضا سید علیخانی

ناشر: پژوهشکده شورای نگهبان
چاپ اول: ۱۴۰۳ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۰۶۸-۳۸-۴

نشر و تکثیر تمام یا بخشی از اثر به هر شکل، بدون کسب اجازه کتبی از ناشر ممنوع است.

فهرست

۱	مقدمه
۳	گفتار اول: سازوکار انتخابات ریاست جمهوری در ایالات متحده آمریکا
۹	گفتار دوم: لایه های پنج گانه احراز صلاحیت در انتخابات ایالات متحده آمریکا
۱۰	مقدمه
۱۲	فعالیت احزاب و میزان مشارکت
۱۳	لایه نخست احراز صلاحیت: حذف احزاب سوم
۱۷	لایه دوم احراز صلاحیت: بررسی جانب دارانه
۱۸	لایه سوم احراز صلاحیت: پول و لابی
۲۳	لایه چهارم احراز صلاحیت: کژحوزه بندی (Gerrymandering)
۲۴	لایه پنجم احراز صلاحیت: تکرار لایه سوم
۲۵	نکات پایانی

	گفتار سوم: انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده آمریکا: گروه های
۲۷	سیاسی - اجتماعی و بازیگران اصلی آن
۲۸	سیر تحول در شیوه انتخاب نامزد انتخابات ریاست جمهوری
۳۰	احزاب و تفاوت های سیاسی آنها
۳۵	لابی ها
۳۹	انجمن ها و سازمان های مدنی - اجتماعی
۴۰	رسانه ها
۴۱	اقوام و نژادها
۴۴	میزان مشارکت مردم در انتخابات و سطح اعتماد به نظام سیاسی
۴۷	نکات پایانی

	گفتار چهارم: نقش «مردم» در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده
۴۹	آمریکا
۵۰	مقدمه
۵۰	تاریخچه و طراحی نظام انتخاباتی ایالات متحده آمریکا
۵۲	شیوه برگزاری انتخابات ایالات متحده آمریکا
۵۶	منابع

- گفتار پنجم: دموکراسی پرهزینه: واکاوی فرایند و سازوکار انتخابات در آمریکا --- ۵۷
- ۵۹ ----- نخستین پرسش
- ۶۳ ----- دومین پرسش
- ۶۶ ----- سومین پرسش
- ۶۹ ----- چهارمین پرسش

گفتار ششم: دو حزبی یا دو قطبی؟ بررسی شکافها و محدودیت‌های نظام انتخاباتی آمریکا --- ۷۳

- گفتار هفتم: نقد مردم‌سالاری در انتخابات آمریکا: سازوکارها، چالش‌ها و تضادهای --- ۸۱
- ۸۲ ----- مقدمه
- ۸۳ ----- چه کسی در انتخابات آمریکا حق رأی دارد و چه کسی ندارد؟
- ۸۴ ----- مجازات سلب حق رأی!
- ۸۶ ----- چهار میلیون آمریکایی بدون حق رأی!
- ۸۶ ----- سیاه پوستان بدون حق رأی!
- ۸۷ ----- ثبت‌نام و دشواری‌های رأی بی‌خانمان‌ها
- ۸۸ ----- ورود زنان ممنوع!
- ۸۸ ----- داور فدرال انتخابات و مرجع حل‌وفصل دعاوی انتخاباتی کیست؟
- ۹۱ ----- سرکوب رأی؛ مردم سیاستمدار انتخاب می‌کنند یا سیاستمدار مردم را؟
- ۹۲ ----- معضل انتخابات پستی
- ۹۳ ----- کمیسیون مناظره‌های انتخاباتی
- ۹۵ ----- قوانین حضور نامزدها در شعب اخذ رأی

گفتار هشتم: نقش کلان‌داده‌ها و شرکت‌های بزرگ فناوری در مردم‌سالاری و انتخابات --- ۹۷

گفتار نهم: از دموکراسی ظاهری تا حکومت ثروتمندان: چالش‌های انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا --- ۱۱۱

گفتار دهم: افول هژمونی: بررسی بحران‌های اقتصادی، هویتی و سیاسی ایالات متحده

- ۱۲۱ ----- آمریکا
- ۱۲۲ ----- کاهش قدرت اقتصادی
- ۱۲۲ ----- کاهش قدرت آمریکا در سایه حاکمیت لیبرالیسم و نظام سرمایه‌داری
- ۱۲۵ ----- تأثیر مخرب جنگ‌افروزی‌های آمریکا بر اقتصاد مردم آمریکا
- ۱۲۶ ----- بحران اقتصادی سال ۲۰۰۸ در آمریکا
- ۱۲۷ ----- بحران‌های پیش روی آمریکا
- ۱۲۷ ----- بحران اقتصادی
- ۱۳۰ ----- بحران هویتی
- ۱۳۱ ----- شکاف بزرگ در حاکمیت آمریکا و تشدید بحران
- ۱۳۲ ----- چالش‌های موجود پیرامون انتخابات آمریکا
- ۱۳۳ ----- عدم تمایل نیمی از مردم به شرکت در انتخابات
- ۱۳۳ ----- فضای دوقطبی و شکاف بزرگ حاکم بر جامعه
- ۱۳۴ ----- نقش مهم آرای پستی در انتخابات آمریکا
- ۱۳۶ ----- شرایط پیش روی آمریکا در صورت ایجاد تنش در انتخابات
- ۱۳۷ ----- انزوای روزافزون آمریکا در جهان

گفتار یازدهم: ترامپ علیه حکمرانی جهانی و تعهدات بین‌المللی

- ۱۴۲ ----- مقدمه
- ۱۴۵ ----- پیمان تجاری اقیانوس آرام یا شراکت ترنس - پسیفیک (Trans-Pacific Partnership)
- ۱۴۵ ----- بازبینی پیمان نفتا (NAFTA)
- ۱۴۶ ----- خروج از پیمان پاریس
- ۱۴۶ ----- خروج از برجام
- ۱۴۶ ----- خروج از شورای حقوق بشر سازمان ملل
- ۱۴۷ ----- خروج از معاهده «آسمان‌های باز»
- ۱۴۸ ----- پیامدهای عدم احترام به قواعد حقوق بین‌الملل از سوی دولت‌ها
- ۱۴۸ ----- پیامدهای داخلی
- ۱۴۸ ----- پیامدهای بین‌المللی

مقدمه

انتخابات یکی از پایه‌های اصلی نظام‌های سیاسی مردم‌سالار به شمار می‌رود و نقشی حیاتی و برجسته در تعیین سرنوشت جوامع ایفا می‌کند. از این رو، بررسی و پایش فرایند انتخابات در سرتاسر جهان از اهمیت بسزایی برخوردار است.

پژوهشکده شورای نگهبان، به عنوان بازوی مشورتی شورای نگهبان، در راستای ارتقای دانش و آگاهی شهروندان و دانش‌گامیان پیرامون مسائل حقوقی، برنامه‌ها و پروژه‌های پژوهشی متنوعی را در حوزه بین‌الملل، به‌ویژه پیرامون انتخابات، پیگیری و اجرا می‌کند. این برنامه‌ها شامل برگزاری نشست‌های بین‌المللی، مصاحبه با حقوق‌دانان برجسته خارجی، پایش نهادهای نظارتی و انتخاباتی خارجی، ترجمه کتاب‌های حقوقی و سایر فعالیت‌های مرتبط در حوزه انتخابات و فرایندهای مردم‌سالار می‌شود.

با توجه به اهمیت سیاسی و حقوقی انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده آمریکا، به همت پژوهشکده شورای نگهبان، چندین نشست علمی پیرامون انتخابات ریاست جمهوری آمریکا، با دعوت از استادان ایرانی و آمریکایی برگزار گردید. در هر یک از این نشست‌ها — که در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۳ برگزار شدند — استادان و سخنرانان محتواهای خود را در این خصوص نزد شرکت‌کنندگان ارائه دادند و از دیدگاه‌های مختلفی به بررسی و نقد انتخابات این کشور پرداختند.

در راستای بهره‌مندی هرچه بیشتر جامعه علمی کشور، متن سخنرانی‌ها به کوشش پژوهشگران واحد بین‌الملل پژوهشکده شورای نگهبان گردآوری و در قالب این کتاب منتشر گردید. امید است که این اثر، افزون بر انعکاس دیدگاه‌های متنوع صاحب‌نظران داخلی و بین‌المللی، به خوانندگان فرهیخته کمک نماید تا به درک عمیق‌تر و جامع‌تری نسبت به ابعاد مختلف انتخابات ایالات متحده آمریکا و سیاست‌های آن دست یابند. ان شاء الله.

پژوهشکده شورای نگهبان

زمستان ۱۴۰۳

گفتار اول :

سازوکار انتخابات ریاست جمهوری در ایالات متحده آمریکا

دوره نگارش: انتخابات ۲۰۲۴ ایالات متحده آمریکا

دکتر مصطفی منصوریان^۱

استاد و پژوهشگر حقوق

۱- استادیار گروه حقوق عمومی و بین الملل، دانشکده حقوق قضایی، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، تهران، ایران.

انتخابات ریاست جمهوری در ایالات متحده آمریکا فرایندهای ساختاری و اجرایی پیچیده‌ای دارد. به طور کلی، انتخابات این کشور هر چهار سال یک بار برگزار می‌شود که مردم در روز برگزاری پای صندوق‌های رأی حضور پیدا می‌کنند و رأی می‌دهند. با این حال، آرای مردم مستقیماً به انتخاب رئیس‌جمهور نمی‌انجامد. آرای مردم در واقع گزینندگان هر ایالت را مشخص می‌کند که در مجموع آنان را «مجمع گزینندگان» می‌نامیم. بنابراین، رئیس‌جمهور و معاون اول رئیس‌جمهور با رأی گزینندگان تعیین می‌شوند.

نکته مهمی که در این خصوص باید به آن اشاره کرد این است که هدف پدران بنیان‌گذار از پیش‌بینی فرایند انتخابات، تأسیس یک مردم‌سالاری محض در آمریکا نبوده است. مردم‌سالاری محض بدین معناست که رأی مردم تعیین‌کننده حاکم و نماینده باشد، اما در ایالات متحده آمریکا، از آنجایی که هدف اصلی حفظ یکپارچگی و انسجام ایالت‌های بزرگ و کوچک این کشور بوده است، مردم‌سالاری — در شکل محض خود — وجود ندارد. دغدغه اصلی پدران بنیان‌گذار حفظ ساختار فدرال کشور و جلوگیری از جدایی‌طلبی ایالت‌ها بود، نه برقراری مردم‌سالاری محض. به دلیل وجود همین ساختار انتخاباتی، در برخی موارد، آرای مردمی یک نامزد کمتر از آرای رقیب می‌شود، اما به دلیل کسب آرای بیشتر در مجمع گزینندگان فرد به ریاست‌جمهوری می‌رسد.

فرایند انتخابات تقریباً یک سال پیش از روز رأی‌گیری آغاز می‌شود. پس از برگزاری انتخابات مقدماتی در ایالت‌ها، احزاب سیاسی در کنوانسیون‌های ملی، نامزدهای رسمی‌شان را معرفی می‌کنند. سپس،

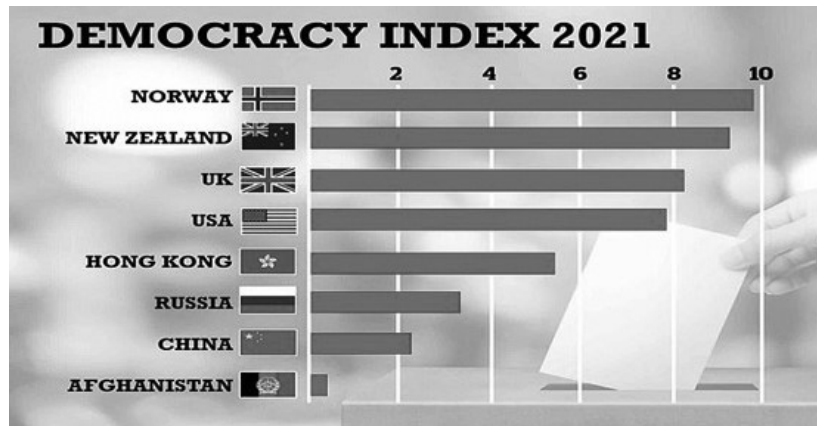
نامزدهای معرفی شده به رقابت می‌پردازند و در نهایت مردم در انتخابات سراسری به نامزد مورد نظر خود رأی می‌دهند. خود قانون اساسی ایالات متحده آمریکا شرایط سخت‌گیرانه‌ای برای نامزدهای انتخابات ریاست‌جمهوری پیش‌بینی نکرده است. با این حال، نظام حزبی این کشور در عمل اجازه نامزدی به هر کسی را نمی‌دهد.

نامزدهای اصلی همیشه از دو حزب جمهوری‌خواه و دموکرات هستند که طی فرایندهای درون‌حزبی و با اجماع سیاست‌مداران برجسته این دو حزب به عرصه رقابت‌های انتخاباتی راه می‌یابند. روز برگزاری انتخابات نخستین سه‌شنبه پس از نخستین دوشنبه ماه نوامبر است. علت این امر نیز ناشی از این بوده است که مردم آمریکا در آن دوره عمدتاً کشاورز و زمین‌دار بوده‌اند و از آنجایی که یک دوره استراحت در ماه نوامبر داشتند، این روز را برای برگزاری انتخابات پیش‌بینی کردند. برخلاف انتخابات ایران که در روز تعطیل رسمی (جمعه) برگزار می‌شود، روز برگزاری انتخابات در آمریکا تعطیل نیست. در این روز، افزون بر انتخابات ریاست‌جمهوری، انتخابات‌های دیگری نیز همچون انتخابات مجلس نمایندگان، یک‌سوم سنا و ... نیز برگزار می‌شوند. با این حال، به دلیل اهمیت مقام رئیس‌جمهور، مردم آمریکا و جهان بیشتر توجهشان معطوف به انتخابات ریاست‌جمهوری است.

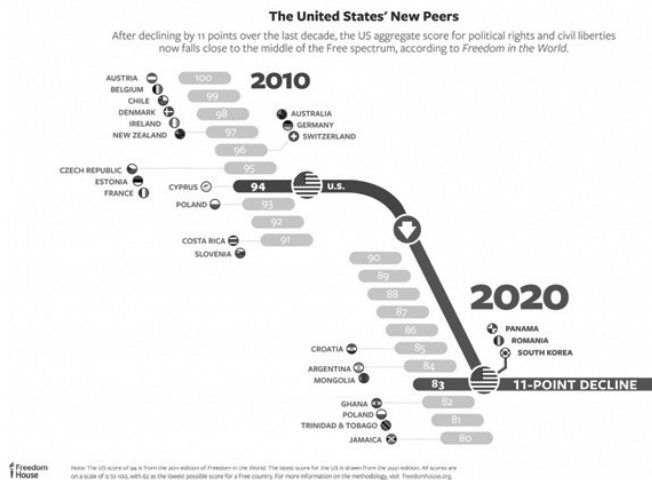
نتیجه انتخابات نیز بر اساس اصل «همه مال برنده» تعیین می‌شود، یعنی نامزدی که رأی بیشتری در هر ایالت (به‌جز در مین و نبراسکا) کسب کرد، تمام آرای گزینندگان آن ایالت را به خود اختصاص می‌دهد. گزینندگان نیز، علی‌رغم اینکه قانون اساسی به آنها آزادی عمل داده است، معمولاً به نامزد حزب پیروز رأی می‌دهند و نظر شخصی خود

را اعمال نمی‌کنند.

گزینندگان هر ایالت در نخستین سه‌شنبه پس از دومین چهارشنبه ماه دسامبر در پارلمان ایالت خود گرد هم می‌آیند و رأی خود را به صندوق می‌اندازند. رأی آنها برای رئیس مجلس سنا — که همان معاون اول رئیس‌جمهور است — ارسال می‌شوند تا شمارش شوند. هر نامزدی که بتواند ۲۷۰ رأی در مجمع گزینندگان کسب کند، برنده انتخابات اعلام می‌شود. اگر هیچ‌یک از نامزدها نتوانند ۲۷۰ رأی به دست آورند، سرانجام انتخابات ریاست‌جمهوری را مجلس نمایندگان رقم می‌زند. مجلس سنا نیز معاون اول رئیس‌جمهور را برمی‌گزیند. همان‌طور که گفته شد، تمام رأی گزینندگان هر ایالت — بر اساس اصل «همه مال برنده» — به نامزد برنده اختصاص می‌یابد؛ بنابراین، با وجود دو حزب قدرتمند جمهوری‌خواه و دموکرات، احزاب سوم به‌هیچ‌عنوان نمی‌توانند در ایالت‌ها پیروز شوند و رأی گزینندگان را به خود اختصاص دهند. یک نکته مهم که باید در خصوص گزینندگان اشاره کرد آن است که هر حزب گزینندگان خاص خود را معرفی می‌کند و این‌گونه نیست که یک گروه ثابت به نمایندگی از همه احزاب عمل کند. برای نمونه، اگر ایالتی چهار رأی گزیننده داشته باشد، همه احزاب حاضر در انتخابات چهار نفر را به‌عنوان گزینندگان خود در آن ایالت معرفی می‌کنند. البته، چهار نفر دیگر نیز به‌صورت مازاد و به‌عنوان علی‌البدل معرفی می‌شوند تا در شرایط خاص جایگزین شوند.

شکل ۱۴. شاخص مردم‌سالاری در برخی از کشورها در سال ۲۰۲۱
 نکته: نمره ایالات متحده آمریکا از کشور بریتانیا که نظام پادشاهی دارد کمتر است.

شکل ۱۵. افول ایالات متحده آمریکا در شاخص‌های آزادی

۲ – <https://www.dailymail.co.uk/news/article10498859-/US-UK-slip-global-democracy-rankings-Afghanistan-democratic-country.html>

گفتار دوم :

لایه های پنج گانه احراز صلاحیت در انتخابات ایالات متحده آمریکا

دوره نگارش: انتخابات ۲۰۲۴ ایالات متحده آمریکا

دکتر فواد ایزدی^۳

استاد و کارشناس مسائل آمریکا

۳ - دانشیار گروه مطالعات آمریکا، دانشکده مطالعات جهان، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

مقدمه

از آنجایی که در ساختمان شورای نگهبان نشستیم، نشست را با یک پرسش مرتبط آغاز می‌کنیم: آیا در ایالات متحده آمریکا «شورای نگهبان» داریم؟ پاسخ درست هم بله است و هم خیر. در ایران، یکی از وظایف و کارکردهای شورای نگهبان تفسیر قانون اساسی است. در ایالات متحده آمریکا نیز، دیوان عالی را داریم که یکی از وظایفش تفسیر قانون اساسی است. از این جهت، اگر در ایران در خصوص یکی از اصول یا مفاد قانون اساسی اختلافی بروز یابد، شورای نگهبان می‌تواند به موضوع ورود کرده و تفسیر خود را ارائه دهد. در آمریکا نیز، همین کارکرد را دیوان عالی ایفا می‌کند. این دیوان نه عضو دارد که منصوب رئیس‌جمهور ایالات متحده آمریکا هستند و باید تأیید سنا را نیز داشته باشند. از این رو، به این معنا، در کشور آمریکا نیز شورای نگهبان داریم. اما چرا پاسخ «خیر» نیز درست است؟ به این دلیل که در ایران، یکی دیگر از کارکردهای شورای نگهبان آن‌طور که در گذشته گفته می‌شد «تأیید صلاحیت» یا آن‌طور که امروزه گفته می‌شود «احراز صلاحیت» نامزدهای انتخابات است. اما در ایالات متحده آمریکا، آن‌ها عضو دیوان عالی و وظیفه‌ای در این خصوص ندارند مگر آنکه با تشکیل یک پرونده قضایی طرح دعوی صورت بگیرد و سپس، در صورتی که نتیجه دادرسی دادگاه‌های سطح پایین، به هر دلیلی، مورد تأیید یکی از طرفین پرونده نباشد، پرونده به دیوان عالی ارجاع می‌شود تا تصمیم به دادرسی پرونده گرفته و اعلام نظر کند که فصل الخطاب است. با این همه، باید گفت که کارکرد دیوان عالی ایالات متحده آمریکا «احراز صلاحیت» یا «عدم احراز صلاحیت» نامزدهای انتخابات نیست.